

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Теодор Божидаров Стойчев

член на жури в конкурс за присъждане на научна степен доктор по 2.4

Религия и теология – Священо Писание на Стария Завет

за дисертационния труд на Зоран Цветков Калев

на тема „...“Злото пред Господа“ в книга Съдии Израилеви“

Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Предложената тема е от нужда за нашата библеистика, тъй като, доколкото съм запознат, не е изследвана. Особено полезно според мене обаче е желанието на автора да напусне познати у нас трактовки относно историческата диахронност на старозаветното изложение и да привлече нови подходи при оценка на старозаветните наративи.

Структурата на текста се състои от увод, пет глави, два екскурса, заключение, приложение, и използвана литература. Бих казал, че това е утвърдена подредба в нашата наука.

Уводът отговаря научните критерии, в смисъл, че съдържа основните необходими пунктове. Бих желал да обърна внимание на параграфа „Изследвания по темата“, не защото е най-обширния, а защото явно претендира да изложи основните моменти, по които авторът ще се движи в своето изложение. Докторантът с основание се спира на различните методи, които са се наложили в старозаветните изследвания. Проблемът е, че според мене той не върви последователно. Ако правилно съм схванал неговото намерение, Зоран Калев избира теорията на М. Нот, защото тя стои зад идеята за наличието на дветерономична история. Само че той не споменава сериозния спор, който съществува между него и Джон Сетерс. Както е известно Джон Сетерс не приема класическата концепция на Мартин Нот за Девтерономичната традиция, а той не е единственият ѝ

критик, което означава, че докторантът според мене свободно пристъпва към водещата за него предпоставка, че злото в Съдии трябва да се обясни през девтеронимичната перспектива. Това се вижда и от факта, че той въобще не казва, защото счита, че тази хипотеза трябва да бъде приета. Дори не се разбира, каква е собствено тази традиция. След това той преминава към сложния въпрос дали еврейската религия в своя изначален вид е политеистична или монотеистична. Преходът към този проблем трябваше да стане след нужната подготовка. Не бих желал да споменавам и въвличането в същата тази точка на наши многоуважавани библеисти, които обаче не са писали по неговата тема, а съвсем косвено минават покрай нея. Освен това те радикално се разминават с неговата основна идея, а именно, че голяма част от старозаветните разкази са много късно съставени. Явно докторантът просто не иска да каже, че не е съгласен с тях, по всяка вероятност по обективни причини.

Да си призная не ми е ясно как авторът свързва избраните от него методи (цитат: "Методите, използвани в хода на работата, са историко-критическият, екзегетическият анализ, критиката на източниците и преданието, критиката на жанровите форми и история на въздействието на текста"), тъй като историко-критичният подход не е споделян от представителите на теория на въздействието.

В изложението Зоран Калев се е стремил да се придържа към избора от него модел – да подведе събитията в Съдии, а и не само тях, под матрицата на девтеронимичната теория. За целта той привлича изключително богата библиография, което говори за съзнателно и отговорно търсене на богословски решения. Освен това прави добро впечатление желанието му да използва изворов материал, както от писменни свидетелства, така и от такива, които идват от архелогически свидетелства. Въпреки това считам, че изложението прилича малко на библейски структурализъм. Където докторантът открие изрази или мотиви,

характерни за девтеронимичната теория (например наказание поради увличане в идолопоклонство, или противопоставяне в старозаветните текстове на идолопоклонството), той преминава към тълкуване в светлината на горния модел. Така например книга Данаил, незнайно защо, е въведена в текста, както и Ездра. Намерението е ясно – да се покаже, че девтеронимичният модел е част и от изложението на Ездра (цитат: „...позицията на етноцентризъм, дори и да не е приемана от всички левити, е описана в книгата, за да покаже, че Девтеронимичният модел е постоянен за определящите се като „преселили се“). Както споменах, в началото на моето становище, не е аргументирано от самия докторант, защо девтеронимичният модел трябва да бъде приет и виждан навсякъде. На страница 93 според текста, с който разполагам, той се позовава на Дж. Сетерс с цел да докаже водещото в идейно отношение значение на девтеронимичната рамка. Само че Дж. Сетерс не приема историчността на библейските разкази, което вероятно за докторантът не е проблем, но поне трябваше да се опита да докаже това си виждане.

Според мене обаче същественият проблем е, че текстът в стилистично отношение е много труден за четене. Изпитах сериозно затруднение да разбера, какво иска да каже докторантът. Не знам, защото той не го е дал на стилист или коректор. Поради това не мога да претендирам, че съм схванал напълно правилно изложението, но се надявам да съм проследим поне основната идея.

Въпреки направените критични бележки, считам, че Зоран Калев е положил безспорно много старание, което мисля, че трябва да бъде оценено положително. Освен това е прибегнал да подход, който бих определил като интересен.

Именно затова считам, че предложеното монографично изследване отговаря на научните критерии за академично развитие и затова

препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди на Зоран Цветков
Калев научната степен „доктор”.

31. 01. 2025 г.

проф. д-р Теодор Стойчев

